

Förstudie med projektansökan för

Bakgrund

Biblioteket och vuxna i lärande

Folkbibliotekens uppdrag innefattar lärande och bildning, och man har en tradition av att vara en resurs för varje invånares rätt till livslångt lärande. Förutom den breda allmänheten har biblioteket också under senare år lockat till sig mer specifika användargrupper. En sådan grupp är de vuxna i lärande som är knutna till en specifik utbildningsanordnare. I och med den expansion som skett inom vuxenutbildningssystemet, tillsammans med att det hos flera olika utbildningsanordnare blivit allt vanligare med självstudier och distansutbildningar, har trycket på biblioteket som resurs och behovet av biblioteksstöd ökat.

Tidigare studier från bland andra Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL) visar att vuxnas lärande innebär nya roller för biblioteken Några exempel på sådana roller är; som en tydlig samarbetspartner till olika utbildningsanordnare; som konsult till utbildningsanordnare inom informationshantering och –kompetens; eller helt enkelt som en egen utbildningsarena.¹

Ett verktyg för att uppnå den flexibilitet som präglar denna nya typ av vuxnas lärande är informations- och kommunikationsteknik, inom vilken det hela tiden utvecklas nya möjligheter. Samtidigt har utvecklingen inom elektroniska informationsresurser gått framåt. Möjligheterna till information blir fler, men kunskapen om hur man som användare når den blir också viktigare. Det introduceras allt fler och smalare databaser inom allt fler olika ämnen, vilket innebär fler olika gränssnitt och söksystem för användaren att orientera sig i.

Regionala projekt för användarens tillgång till information

SIM, LIMIT och BIN har alla i sina regionala projekt arbetat och arbetar fortfarande för att förenkla informationssökning och tillgängliggöra information och resurser för användaren.

I södra Sverige har man i SIM-projektet utvecklat Sesim-portalen, som är ett samsökningsverktyg för informationssökning samt lokalisering och fjärrlån av litteratur. Portalen kan användas för samsökning i bibliotekskataloger och andra informationsresurser, användaren kan skapa egna samsökningsgrupper och förändra sin sökprofil helt efter egna önskemål. Idag finns Sesim-portalen med alla inbyggda resurser endast tillgänglig för personal vid bibliotek i SIM-området i södra Sverige.

LIMIT-projektet, som pågår i mellersta Sverige, syftar till att öka användningen av bibliotekens e-tjänster. En utvärdering av bibliotekens hemsidor har gjorts utifrån ett användarperspektiv, vilket lämnar erfarenheter från hur användare söker och betar sig i användandet av bibliotekets elektroniska resurser.

I norra regionen har BIN-projektet resulterat i erfarenheter av bland annat nätbaserat lärande inom medieplanering och samarbete mellan folkbibliotek, lärcentra och högskolebibliotek.

Det nationella projektet är att ta ett steg till i den riktningen; för den enskilda användarens tillgång till information. Samlade erfarenheter från de tre regionala projekten utgör en stabil grund för fortsatt och fördjupad nationell samverkan.

Projektbeskrivning

Under ett treårigt nationellt projekt utvecklas Sesim-portalen mot en publik och användarvänlig version och tas i bruk på landets folkbibliotek. Portalen integreras med någon form av system för en elektronisk miljö specifik för bibliotek.

Projektets huvudsakliga målgrupp är vuxna i lärande, såväl inom det formella som inom det informella lärandet. Även bibliotekspersonal och personal på lärcentra tillhör målgruppen

¹ Se vidare artikeln ”Gammal bildningsarena i nya kläder” av Jan-Olof Hellsten, mars 2004. www.cfl.se

och användarna av Sesim-portalen och den elektroniska miljön. Utvecklingen av portalen fokuserar på vuxna i lärande och deras behov.

Ett nationellt samarbete kring utveckling av en gemensam samsökningsportal och elektronisk miljö, innebär att erfarenheter från biblioteksverksamhet i hela Sverige tas tillvara och kopplas till en unik möjlighet att samsöka information ifrån olika resurser. Tjänsten kan anpassas efter varje användares önskemål och behov.

För vuxna i lärande innebär projektet att processen för informationssökning och informationstillgång kan förenklas och göras oberoende av tid och rum. För personal på bibliotek och lärcentra innebär projektet ökad möjlighet till utbyte av erfarenheter och en ökad mediesamverkan.

Samarbetet innefattar läns-, region- och folkbibliotek, samt lånecentraler och lärcentra.

Syfte

Ett nationellt projekt för att integrera en samsökningsportal med ett system för en elektronisk miljö och introducera detta i landets kommuner, syftar framför allt till följande:

- Ge samtliga invånare i Sveriges samtliga kommuner samma möjlighet till information. Det innebär information på lika villkor för invånarna oavsett kommunens storlek, ekonomi etc. och oberoende av tid och rum.
- Förenkla informationssökning och göra bibliotekets resurser och andra informationskällor tillgängliga för alla användare. Användarna kommer att känna igen tjänsten på olika bibliotek, även om en viss skillnad i de lokala resurserna kan förekomma mellan olika kommuner. Igenkänningen blir en tröskel mindre att ta sig över när användaren nyttjar tjänsten kanske både på sin hemort och på sin eventuella studieort.
- Bidra till att bygga upp och förstärka infrastrukturen kring vuxna i lärande och fungera som ett stöd för denna grupp i deras tillgång till biblioteksservice.
- Främja samarbete i hela landet genom utbyte av erfarenheter mellan läns- region- och folkbibliotek, lånecentraler och lärcentra. På så sätt bidra till en nationell biblioteksstrategi.
- Genom ett nationellt nätverk samverka på ett tydligt sätt för att användaren skall nå framgång i sitt individuella lärande, samt genom detta nätverk upprätthålla en gemensam standard för biblioteksservice i Sverige.
- Att genom en samordning av någon form av elektronisk miljö samt en samsökningsportal och dess resurser effektivt använda ekonomiska medel.

Sesim-portalen

Sesim-portalen har utvecklats under tre år och är en portal med en mängd olika möjligheter. Det är ett dynamiskt och flexibelt verktyg som både är en resurs för informationssökning och ett verktyg för mediesamverkan mellan bibliotek. Samsökningsfunktionen gör det möjligt för användaren att själv skapa sina egna samsökningsgrupper av bibliotek och informationskällor och det skapas hela tiden nya länkar, till skillnad från många andra sök-portaler som har fasta sökvägar. Sesim-portalen kan anpassas lokalt, regionalt, nationellt samt efter användarens

personliga önskemål, gällande inställningar och sökprofil. Därmed är Sesim ett bra verktyg för användare med olika behov, exempelvis vuxna i lärande som befinner sig på olika nivåer och vid olika punkter i sitt lärande.

Bibliotek i samma områden bildar kluster i vilka användaren kan söka litteratur i närområdet om så önskas. Klustren i Sesim kan, förutom geografiskt byggda, också vara ämnesbaserade vilket kan rikta sökningen och därmed underlätta för användaren.

Sesim-portalen kan fyllas med olika resurser och databaser. Möjligheter för gemensam upphandling av databaser diskuteras tillsammans med Kulda, vilket ger alla kommuninvånare tillgång till samma basutbud. Fria nätresurser som blir allt vanligare går att lägga in i Sesim-portalen.

System för en elektronisk miljö

En elektronisk miljö² är verktyg för både publikation och kommunikation och kan fungera som ett pedagogiskt redskap för biblioteken. Specifik och gemensam för bibliotek är den inte kopplad till en enskild kurs eller utbildningsanordnare utan till biblioteket som helhet, inriktad på såväl nationella som lokala resurser och möjligheter. Att använda ett system för en elektronisk miljö är ett sätt att göra biblioteket tillgängligt som miljö för lärande dygnet runt, alltid. Det är också en metod för samverkan mellan bibliotek i hela Sverige, eftersom det fungerar som en kanal genom vilken erfarenheter och resurser enkelt kan spridas och komma fler bibliotek till användning.

Varje användare tillhör en huvudgrupp som genom inloggning har tillgång till ett eller flera virtuella rum. Rummen möbleras olika beroende på vilka som skall vistas där, genom att olika aktiviteter och resurser placeras i respektive rum. Inom varje grupp kan det dessutom skapas tvärgrupper som kan vara geografiska, ämnesrelaterade eller intressebaserade. Genom dessa grupper kan bibliotek och också lärcentra effektivt nå ut till användare i hela landet genom en enda kanal. Användare i tvärgrupperna kan också skapa egna diskussionsforum inom olika ämnen.

Användarna kan grupperas och rummen utrustas med aktiviteter enligt exemplen nedan (Se vidare bilaga 1. För en samverkansmodell mellan olika kommuner/län/regioner, se bilaga 2.)

Vuxna i lärande

I rummet för vuxna i lärande finns Sesim-portalen tillgänglig, varje användare kan skapa en individuell profil med personliga inställningar och samsökningsgrupper för aktuella informationsresurser.

Information, exempelvis litteraturlistor, kopplat till den kurs eller de kurser man är inskriven på kan läggas in, som hjälp för att användaren kan strukturera sitt lärande och få en naturlig koppling till biblioteket på sin studieort.

Det virtuella rummet kan också utrustas med resurser som hjälper användaren att söka och hitta relevant information. En informationssökningskurs och en sökguide, vilka kan utformas såväl lokalt efter det specifika biblioteket och dess resurser, som efter det aktuella ämnesområdet.

² En form av elektronisk miljö är en lärplattform, även kallad LMS (Learning Management System) eller VLE (Virtual Learning Environment) och fungerar både som informations- och kommunikationskanal samtidigt som den är ett arbetsverktyg, och är ett sätt för biblioteket att fungera som utbildare. Systemet kan antingen vara kommersiellt eller icke-kommersiellt. Bakom ett kommersiellt system står en organisation till vilken man betalar licens för att få använda programvaran. Ett icke-kommersiellt system bygger ofta på en öppen källkod (Open Source) och innebär att alla som använder programmet får fri tillgång till källkoden, och därmed möjlighet att fritt använda och utveckla programvaran. Det betyder att inga kostnader för licenser för programvaran finns, men större ansvar vilar på den administrativa användaren som utformar, utvecklar och uppdaterar miljön.

Kommunikationsmöjligheter för användaren finns i rummet genom diskussionsforum och möjlighet att koppla till e-post, chat eller instant messaging.

En frågetjänst, ex. Fråga biblioteket, kan göras tillgänglig från den elektroniska miljön.

Projektdeltagare: personal på bibliotek och lärcentra

Rummet för projektdeltagarna fungerar under projektet som en informationssida för enkel spridning och publicering av intern projektinformation såsom dokumentation, aktuell information och förslagslåda.

Sesim-portalen är tillgänglig också för projektdeltagare, möjlighet finns att förse denna grupp med andra användarbefogenheter och resurser inom portalen.

För alla projektdeltagare finns kommunikationsmöjligheter genom exempelvis chat och diskussionsforum inom olika områden.

Handledningar i olika databaser skulle kunna vara en aktivitet i rummet som är intressant för såväl biblioteks- som lärcentrpersonal, som ett sätt att tillgängliggöra resurser för användaren.

Den elektroniska miljön gör det möjligt att skapa nätbaserade fortbildningskurser, ex. inom medieplanering och fjärrlånehantering som blir tillgänglig för all bibliotekspersonal i hela landet.

I förlängningen finns möjlighet att skapa specifika rum för olika användare inom gruppen bibliotekspersonal. Exempelvis skulle det kunna finnas olika rum för teman eller olika biblioteksanvändare, med resurser och forum specifikt för arbete riktat mot dessa grupper. Vuxna i lärande skulle under projektet kunna vara en sådan grupp, andra exempel är barn och ungdomar, äldre, invandrare o.s.v.

Genomförande

Projektet genomförs successivt i olika kommuner, några väljs ut under en första period. Efter utvärdering och eventuella korrigeringar fortsätter projektet i nästa grupp av kommuner o.s.v.

En förfrågan går inledningsvis ut till alla kommuner som får anmäla sitt intresse för att delta i projektets första period.

Ett antal behovsanalyser genomförs för att kartlägga:

- utvecklingen av Sesim-portalen mot en publik användargrupp
 - ☞ Funktioner
 - ☞ Användarvänlighet. Ta del av, och hänsyn till, genomförda undersökningar och rapporter, ex. LIMIT-projektets undersökning av kommunbiblioteks webbsidor.
- utvecklingen av Sesim-portalen mot användargruppen vuxna i lärande
 - ☞ Vilket behov finns hos målgruppen vuxna i lärande?
- lämpliga typer av system för elektroniska miljöer
 - ☞ Vilken typ av system lämpar sig för bibliotek?
 - ☞ Vilken typ av funktioner är viktiga hos miljön?
 - ☞ Ta del av, och hänsyn till, kravbilder på elektroniska miljöer (ex. SLUSS kravbild för gemensam upphandling av lärplattformar för högskolor och universitet, Luleå Tekniska Högskola)

Användarundersökningar och användarutbildningar genomförs löpande både inom Sesim-portalen och inom den elektroniska miljön, undersökningarna genomförs av användare från alla målgrupper.

Dokumentation och utvärdering

Dokumentation sker fortlöpande under projektet, under ansvar av projektledaren. Delrapporter produceras årsvis/halvårsvis.

Utvärdering sker fortlöpande under projektet. Efter uppdateringar och nya kommuner utvärderas respektive del i projektet.

Efter projektets slut genomförs en sammanställande och heltäckande utvärdering med syfte att belysa resultat från projektet. Tjänsten köps in av en extern utredare.

Organisation

En organisationskonsult har tagits in under förstudien och arbetet med projektansökan för att utarbeta en hållbar organisation för projektiden.

Funktion och ansvarsbeskrivning:

Styrgrupp

Ytterst ansvarig för projektet. Ansvar för att utforma tydliga direktiv till projektledaren/projektgruppen. Styrgruppen; styr, delegerar och följer upp projektet, samt ansvarar för att förankra projektet bakåt, på biblioteken i sina respektive regioner.

Projektägare

Ekonomiskt ansvar. Ingår i styrgruppen. I övrigt se styrgruppens ansvar.

Projektledare

Huvudansvar för att projektgruppen genomför sitt arbete i enlighet med styrgruppens direktiv samt projektets mål och syfte. Leder projektgruppen. Huvudansvar för att erforderliga arbetsgrupper inrättas, vid behov. Rapporterar till styrgruppen. Samordnande funktion.

Projektgrupp (övriga medlemmar)

Projektgruppen genomför sitt arbete i enlighet med styrgruppens direktiv samt projektets mål och syfte. Ansvar för att, vid behov, erforderliga arbetsgrupper inrättas. Ansvar för att en ständig dialog förs med kommunbiblioteken för att dessa aktivt skall delta i utvecklingen inom projektet.

Ledare för respektive arbetsgrupp

Huvudansvar för att arbetsgruppen genomför sitt arbete i enlighet med projektgruppens direktiv. Leder arbetsgruppen. Huvudansvar för att, vid behov, erforderlig/-a s.k. "Ad Hoc-grupp/-er" inrättas. Rapporterar till, och deltar i, projektgruppen.

Arbetsgruppen (övriga medlemmar)

Arbetsgruppen genomför sitt arbete i enlighet med projektgruppens direktiv. Ansvar för att, vid behov, erforderlig/-a s.k. "Ad Hoc-grupp/-er" inrättas. (Ex. teknikgrupper, se organisationsschema ovan)

Framtid

Efter ett treårigt projekt är förhoppningen att Sesim-portalen och den elektroniska miljön fortsätter driftas och användas. Här finns flera olika möjligheter, en extern aktör driftar Sesim-portalen och den elektroniska miljön, ett region-/länsbibliotek får ersättning för att svara för driften. Fler möjligheter kan bli synliga under projektets gång.

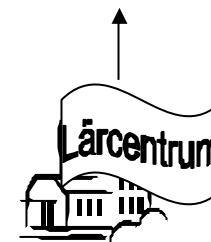
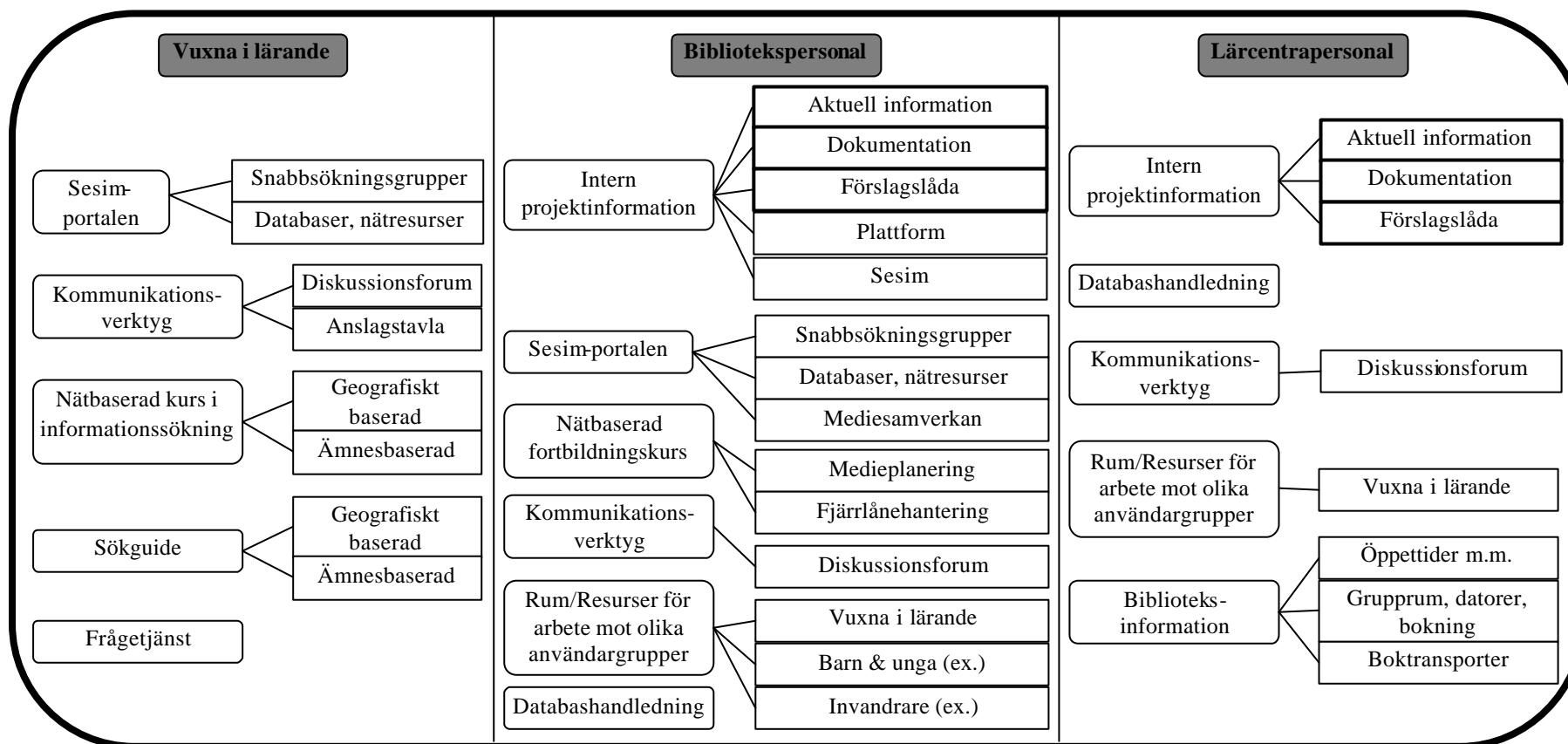
Samarbete med flera olika organisationer och myndigheter vore möjliga under och efter projektet:

- ✍ Eftersom Sesim-portalen har samma programvara som ex. KBs Samsök hålls dörren öppen för eventuellt samarbete i framtiden även om ett sådant av olika skäl inte är möjligt nu. Gemensamma krav mot leverantören, gemensam drift och gemensamma arbetsgrupper är exempel på eventuella samarbetsområden med KB i framtiden.
- ✍ Centrum för Flexibelt Lärande
- ✍ Nätuniversitetet
- ✍ Nätbildarna

Fler olika möjligheter till samarbete med olika aktörer väntas bli synliga under projektets gång.

Bilaga 1

Exempel på innehåll i ett virtuellt rum i en elektronisk miljö för vuxna i lärande samt biblioteks- och lärcentrapersonal i en kommun.

Bilaga 2

Exempel på samverkan mellan flera kommuner/län/regioner genom en elektronisk miljö.

